

PARAGRAFEN BEHOREND BIJ DE PROGRAMMABEGROTING 2019

Paragraaf 1: Lokale heffingen

Onroerende zaakbelasting (OZB)

Gemeenten kunnen de hoogte van de OZB-tarieven in principe zelf bepalen. Het totaal van de stijgingen van alle gemeenten samen mag echter de door het Rijk vastgestelde macronorm niet overstijgen. De macronorm OZB voor 2018 is 3,10%. De werkelijke landelijke ontwikkeling OZB-opbrengst in 2018 was 2.37%. Daarmee wordt de macronorm in 2018 niet overschreden.

In deze programmabegroting 2019 wordt uitgegaan van een inflatoire opbrengststijging van 2,04%. De feitelijke tariefontwikkeling is afhankelijk van de waardewijziging van de onroerende zaken in de gemeente. Definitieve voorstellen worden zoals gebruikelijk gedaan bij de behandeling van de verordening OZB in de raadsvergadering van uiterlijk december.

Rioolheffing

Naast de zorg voor inzameling en transport van afvalwater, hebben gemeenten ook een taak voor de inzameling van regenwater evenals de zorg voor de grondwaterstand. De kosten die hier voor worden

gemaakt, worden via de rioolheffing verhaald op gebruikers van woningen en niet-woningen.

In de raadsvergadering van 31 januari 2017 heeft de gemeenteraad het nieuw verbreed gemeentelijk rioleringsplan (VGRP) vastgesteld. Volgens dit VGRP wordt over de jaren 2018 en 2019 een korting verleend op de rioolheffing van € 25 per jaar. Daarnaast is het voorstel om in afwijking van de gebruikelijke inflatoire opbrengststijging (2,04%), deze voor de rioolheffing niet toe te passen in 2019. Aan de hand van de op dit moment beschikbare informatie blijkt namelijk dat de kapitaallasten lager uitvallen dan begroot.

Tarief rioolheffing:	2017:	2018:	2019:
Basistarief (t/m 500 m ³):	€ 310,80	€ 285,80(*)	€ 285,80(*)

(*) tarief zonder korting voor 2018 en 2019 is € 310,80

Afvalstoffenheffing

In 2017 is Diftar in onze gemeente ingevoerd. In dit systeem wordt naast het vaste basisbedrag per perceel een bedrag in rekening gebracht per inzamelmiddel en een bedrag per lediging van de restafvalcontainer.

Uit cijfers over het aanbodgedrag van restafval in het eerste halfjaar van 2018 is gebleken dat dit minder vaak is aangeboden dan een jaar eerder. Dit betekent dat Diftar zijn vruchten afwerpt. De 140 liter grijze container wordt gemiddeld 7 keer per jaar ter lediging aangeboden. Dit was vorig jaar 8 keer. De 240 liter grijze container wordt gemiddeld 8 keer per jaar ter lediging aangeboden. Dit was vorig jaar gemiddeld 9 keer. De ondergrondse restafvalcontainer is gemiddeld 38 keer ontgrendeld, vorig jaar was dit 46 keer. Het is een goed teken dat men afval beter scheidt.

De daling van de oud papierprijs leidt tot een inkomstendaling van € 75.000. Ook is rekening gehouden met de verdubbeling van de afvalstoffenbelasting door het Rijk. De extra kosten hiervan zijn begroot op € 39.000. Deze ontwikkelingen zijn de hoofdreden dat de huidige tarieven verhoogd moeten worden. De tarieven voor 2019 zijn als volgt berekend.

Tarieven afvalstoffenheffing:	2018	2019
Basisbedrag:		
- Vast bedrag per perceel	€ 88,96	€ 93,22
Containers:		
- Per inzamelmiddel (*)	€ 30,00	€ 30,00
Aanbieding ter lediging:		
- 140 liter grijze container	€ 4,80	€ 5,51
- 240 liter grijze container	€ 8,25	€ 9,46
- Ontgr. verz. cont 30 ltr.	€ 1,02	€ 1,18
- 140/240 liter GFT-container	€ 0,00	€ 0,00
- verpakkingencontainer	€ 0,00	€ 0,00

(*) Voor de verpakkingencontainer worden geen kosten in rekening gebracht

Hieronder wordt het verschil getoond van de kosten van het gemiddeld aantal aanbiedingen van restafval over 2018 en 2019.

Aanbieding	2018	2019
140 ltr. cont.	8 x €4,80 = €38,40	7 x €5,51 = €38,57
240 ltr. cont.	9 x €8,25 = €74,25	8 x €9,46 = €75,68
Lediging	46 x €1,02 = €46,92	38 x €1,18 = €44,84

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting is een algemene belasting waarvan de opbrengst ten goede komt aan de algemene middelen. Toeristenbelasting wordt geheven van degene die tegen vergoeding gelegenheid tot nachtverblijf biedt.

In onze gemeente hebben we een gedifferentieerd tarief. Er wordt onderscheid gemaakt naar het soort accommodatie.

In de raadsvergadering van 30 september 2014 is aangegeven dat de vastgestelde tarieven voor de komende drie jaren zouden gelden. In 2018 zijn de tarieven eveneens niet verhoogd. Het voorstel is om ook in 2019, in afwijking van de programmabegroting, geen inflatoire opbrengstijging van 2,04% toe te passen voor toeristenbelasting.

De tarieven die voor 2019 zijn dan als volgt:

Tarief toeristenbelasting:	2017	2018	2019
-Per overnachting voor hotel, pension of bed en breakfast	€ 1,50	€ 1,50	€ 1,50
-Per overnachting voor overige accommodaties	€ 1,05	€ 1,05	€ 1,05

Forensenbelasting

De forensenbelasting is een algemene belasting waarvan de opbrengst ten goede komt aan de algemene middelen van de gemeente. De belasting wordt geheven van natuurlijke personen die, zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, op meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zich of hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden. Door afronding op gehele euro's wordt het tarief € 325.

Tarief forensenbelasting:	2017	2018	2019
Per gemeubileerde woning:	313	318	325

Lijkbezorgingsrechten

De lijkbezorgingsrechten worden in rekening gebracht om de kosten van instandhouding van de begraafplaatsen te dekken. Het totaal van de gevorderde lijkbezorgingsrechten mag niet hoger zijn dan de kosten die de gemeente in zijn geheel hiervoor maakt. Voor het jaar 2019 wordt voorgesteld het tarief met het inflatoire percentage van 2,04% te verhogen.

Marktgelden

Marktgelden zijn rechten voor het innemen van standplaatsen op de markt of andere als zodanig aangewezen plaatsen.

Het voorstel is om de marktgelden met het inflatoire percentage van 2,04% te verhogen.

Haven-, kade- en opslaggeld

Haven-, kade- en opslaggeld kunnen worden geheven voor het gebruik van gemeentelijke havendiensten, water, havens, kaden, etc.. Wettelijk

is geregeld dat het kostendekkingspercentage maximaal 100% mag zijn.

Het is het voornemen om de tarieven met 0,6% te verhogen. Het havenbedrijf overweegt echter de methodiek voor de grondslag berekening te wijzigen. Of dit nog enigszins van invloed zal zijn op de hoogte van de tarieven is nu nog niet te zeggen. Dit zal in november bij de vaststelling van de verordening havengelden 2019 aan de orde komen.

Leges

Leges zijn vergoedingen voor diensten of producten van de gemeente. Het totaal van de gevorderde leges mag niet hoger zijn dan de kosten die de gemeente in zijn geheel hiervoor maakt.

Door de goed lopende economie zijn de baten voor omgevingsvergunningen in 2017 meer dan evenredig gestegen. De verwachting is dat deze trend zich in 2018 en 2019 zal voortzetten. Dit onderdeel van de legesverordening is meer dan kostendekkend. De meer inkomsten worden gebruikt voor onderdelen in de legesverordening die niet kostendekkend zijn. Denk hierbij aan evenementen en kapvergunningen. Nu dit onderdeel meer dan evenredig is gestegen heeft dit als gevolg dat de tarieven voor leges over

belastingjaar 2019 niet verder mogen stijgen om een overschrijding van de opbrengstlimiet te voorkomen.

Het voorstel is om de leges voor belastingjaar 2019 niet te verhogen.

Lastendruk Hof van Twente

De gemiddelde woonlasten bestaan uit OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing. De gemiddelde woonlasten voor een eenpersoons- en een meerpersoonshuishouden komen voor 2019 uit op respectievelijk € 749 en € 786.

Voor de berekening van de OZB is gebruik gemaakt van de gemiddelde waarde van woningen in onze gemeente. Dit is € 225.000 voor 2018 (waardepeildatum 2017). Voor berekening van de OZB 2019 is gerekend met 2,04% aan inflatoire verhoging.

In de tabellen hieronder is weergegeven hoe de gemiddelde lastendruk is opgebouwd.

Beleidsindicator Lastendruk 2018	Hof 2017	Hof 2018	Hof 2019	Ned. 2017	Ned. 2018
6. Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	787	739	749	644	649
7. Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	821	775	786	723	721
8. Gemiddelde WOZ- waarde woningen (x€1.000)	222	225	(*)	228	216

(*) Voor 2019 is de gemiddelde WOZ-waarde nog niet bekend.

Hieronder zijn de lasten gespecificeerd naar heffingen over de jaren 2017 t/m 2019.

	2017 Eenp.	2017 Meerp.	2018 Eenp.	2018 Meerp.	2019 Eenp.	2019 Meerp.
OZB	€ 261	€ 261	€ 266	€ 266	€ 271	€ 271
Riool	€ 311	€ 311	€ 286	€ 286	€ 286	€ 286
Afvalst	€ 213	€ 248	€ 187	€ 223	€ 192(*)	€ 229(*)
totaal	€ 785	€ 820	€ 739	€ 775	€ 749	€ 786

(*) Voor het berekenen van het tarief 2019 is uitgegaan van respectievelijk 7 en 8 aanbiedingen voor een 140 ltr. en 240 ltr. grijze container per jaar

Uit de Atlas van de Lokale Lasten 2017 (COELO-atlas) blijkt dat het gemiddelde OZB-percentages voor woningen landelijk op 0,1180% van de WOZ-waarde ligt. In Hof van Twente is dit eveneens 0,1180%.

Kwijtschelding

Het kwijtscheldingsbeleid 2018 van onze gemeente kent een aantal uitgangspunten. Het kwijtscheldingspercentage voor de inkomensnorm is vastgesteld op 100% van de bijstandsnorm.

Kwijtschelding kan uitsluitend worden verleend voor:

- OZB woningen (maar dat komt na afschaffing van het gebruikersdeel nog maar zelden voor);
- rioolheffing voor het basisbedrag;
- afvalstoffenheffing voor basisbedrag met twee inzamelmiddelen en voor maximaal € 75,68 aan ledigingen.

Rond de 250 belastingplichtigen zullen in 2018 ambtshalve kwijtschelding krijgen. Daarnaast is de verwachting dat aan ongeveer 325 belastingplichtigen na het invullen van het aanvraagformulier gehele of gedeeltelijke kwijtschelding zal worden verleend.

Overzichten

In de tabellen op de volgende pagina's wordt een totaaloverzicht gegeven van de opbrengsten die door belastingen en rechten worden gegenereerd. Daarna volgt een, op grond van het besluit begroting en verantwoording (BBV), verplichte tabel met de geraamde baten en lasten van rechten die in onze gemeente geïnd worden.

Geraamde inkomsten belastingen en rechten

Bedragen in euro's X 1000

Soort Heffing:	Werkelijk 2017:	Raming 2018:	Raming 2019:
Algemene Belastingen:			
Onroerende-zaakbelastingen	6.658	6.636	6.771
Baatbelastingen	1	1	1
Toeristenbelasting	418	408	416
Forensenbelasting	83	80	82
Totaal:	7.160	7.125	7.270
Heffingen:			
Afvalstoffenheffing	3.220	2.922	3.011
Rioolheffingen	4.980	4.579	4.679
Marktgelden	34	31	32
Scheepvaartrechten	64	59	60
Lijkbezorgingsrechten	284	251	256
Leges	1.603	1.235	1.319
Totaal:	10.185	9.077	9.357
Totaal:	17.345	16.202	16.627

Geraamde baten en lasten van rechten die in onze gemeente worden geïnd in 2019

Rechten	Directe kosten	Inkomsten	Netto kosten	Overhead	BTW	Totale kosten	Baten begroot	Dekkingspercentage
Reinigingsheffingen	€ 2.336.817		€ 2.336.817	€ 156.566	€ 518.000	€ 3.011.383	€ 3.011.383	100,00%
Rioolheffing	€ 4.261.839	€ 55.500	€ 4.206.339	€ 408.741	€ 235.000	€ 4.850.080	€ 4.678.818	96,47%
Lijkbezorgingsrechten	€ 238.556	€ -	€ 238.556	€ 58.388		€ 296.944	€ 256.472	86,37%
Marktgeden	€ 32.534	€ -	€ 32.534	€ 236		€ 32.770	€ 31.632	96,53%
Havengelden	€ 255.132	€ -	€ 255.132	€ 8.351		€ 263.483	€ 59.050	22,41%
Leges - Titel 1 - Burgerzaken	€ 178.246	€ -	€ 178.246	€ 169.334	€ -	€ 347.580	€ 368.431	106,00%
Leges - Titel 1 - APV	€ 58.230	€ -	€ 58.230	€ 56.406	€ -	€ 114.636	€ 92.383	80,59%
Leges - Titel 1 - Totaal	€ 236.476	€ -	€ 236.476	€ 225.740	€ -	€ 462.216	€ 460.814	99,70%
Leges - Titel 2 - Totaal	€ 525.978	€ -	€ 525.978	€ 499.679	€ -	€ 1.025.657	€ 818.890	79,84%
Leges - Titel 3 - Totaal	€ 50.139	€ -	€ 50.139	€ 47.632	€ -	€ 97.772	€ 39.786	40,69%

PARAGRAAF 2: WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICIBEHEERSING

2.1 Algemeen

Volgens de BBV dient in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een vaste set financiële kengetallen opgenomen te worden. De bedoeling is dat deze kengetallen meer inzichtelijk maken over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om extra structurele of incidentele lasten op te kunnen vangen. Ze kunnen door de gemeenteraad en externe toezichthouders, vanuit hun kaderstellende en controlerende rol, in hun

beoordeling van de financiële positie van de gemeente betrokken worden. De tabel met de financiële kengetallen en de toelichting daarop is in onderdeel 2.2 opgenomen.

Naast de kengetallen wordt in deze paragraaf in onderdeel 2.3 het risicoprofiel opgenomen. In dit onderdeel wordt ook de weerstandscapaciteit beschreven en de ratio weerstandsvermogen bepaald.

2.2. Kengetallen

Kengetal	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Netto schuldquote	27%	65%	67%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	23%	61%	64%
Solvabiliteitsratio	69%	58%	55%
Kengetal grondexploitatie	12%	11%	11%
Structurele exploitatieruimte	8%	5%	1%
Belastingcapaciteit	113%	102%	109%

In de bovenstaande tabel zijn de kengetallen samengevat weergegeven. De kengetallen hebben we beoordeeld aan de hand van de in de VNG uitgave “Houdbare Gemeentefinanciën” opgenomen normeringen. In deze uitgave wordt een beoordeling van de kengetallen in relatie tot de financiële positie van de gemeente aanbevolen.

Dat hebben wij hieronder summier gedaan. Voor een uitgebreidere beoordeling wachten wij de ontwikkelingen af. Hierbij valt te denken aan vergelijking met andere gemeenten, normeringen door provincie Overijssel en ervaringscijfers over meerdere jaren.

Netto schuldquote / netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

De vaste schulden van de gemeente nemen op begrotingsbasis vanaf 2018 toe omdat diverse (flinke) investeringen niet met eigen middelen kunnen worden gefinancierd maar met een aangetrokken geldlening. Deze toename van de vaste schuld (met name van 2017 naar 2018) resulteert in een stijging van de netto schuldquote.

Netto schuldquote						
Hoe lager, hoe beter 	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Vaste schulden +	27.318.144	44.757.048	46.771.583	47.980.055	47.894.537	45.602.764
Netto vlottende schulden +	5.881.942	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000
Overlopende passiva +	3.650.963	3.660.000	3.060.000	3.060.000	3.060.000	3.060.000
Totaal FVA (art 36. onderdelen d, e en f) -	1.243.858	951.564	659.270	366.976	74.692	74.692
Uitzettingen rentetyp.looptijd < 1 jaar -	10.610.691	1.462.852	1.854.648	1.854.908	1.855.168	1.655.421
Liquide middelen -	857.687	-	-	-	-	-
Overlopende activa -	2.363.142	2.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.400.000
Saldo =	21.775.672	49.802.631	52.117.665	53.618.171	53.824.677	51.532.651
Totaal Baten /	81.269.000	76.482.281	77.649.664	77.511.165	77.816.954	77.947.312
Netto schuldquote	27%	65%	67%	69%	69%	66%

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen						
Hoe lager, hoe beter 	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Vaste schulden +	27.318.144	44.757.048	46.771.583	47.980.055	47.894.537	45.602.764
Netto vlottende schulden +	5.881.942	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000
Overlopende passiva +	3.650.963	3.660.000	3.060.000	3.060.000	3.060.000	3.060.000
Totaal FVA (art 36. onderdelen b, c, d, e en f) -	4.722.872	4.339.353	2.973.916	2.589.655	2.207.357	2.121.557
Uitzettingen rentetyp.looptijd < 1 jaar -	10.610.691	1.462.852	1.854.648	1.854.908	1.855.168	1.655.421
Liquide middelen -	857.687	-	-	-	-	-
Overlopende activa -	2.363.142	2.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.400.000
Saldo =	18.296.657	46.414.842	49.803.020	51.395.492	51.692.012	49.485.786
Totaal Baten /	81.269.000	76.482.281	77.649.664	77.511.165	77.816.954	77.947.312
Netto schuldquote	23%	61%	64%	66%	66%	63%

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het feit dat de reserves van de gemeente de afgelopen jaren flink zijn aangesproken, in combinatie met de stijging van het vreemd vermogen, heeft geleid tot een daling van de solvabiliteit.

Solvabiliteitsratio						
Hoe hoger, hoe beter 	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Eigen vermogen +	93.073.535	80.111.903	74.955.488	71.457.533	67.954.513	65.543.625
Totaal vermogen /	135.052.571	139.297.896	135.486.016	133.409.223	130.026.473	125.507.474
	69%	58%	55%	54%	52%	52%

Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten of provincies leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningen kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Dit percentage is de afgelopen jaren redelijk constant gebleken.

Grondexploitatie						
Hoe lager, hoe beter 	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
NIEG (Niet In Exploitatie Genomen gronden) +	1.352.104	4.490.147	4.490.147	4.490.147	4.490.147	4.490.147
In Exploitatie Genomen gronden +	8.560.987	4.060.140	4.060.140	4.060.140	4.060.140	4.060.140
Totaal baten /	81.269.000	76.482.281	77.649.664	77.511.165	77.816.954	77.947.312
	12%	11%	11%	11%	11%	11%

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Daarbij wordt het saldo van de structurele baten en lasten (inclusief structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves) gedeeld door de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

Structurele exploitatieruimte						
Hoe hoger, hoe beter 	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Totaal structurele lasten -	77.480.486	80.352.077	80.973.366	80.573.394	80.393.243	80.390.771
Totaal structurele baten +	80.415.054	80.824.973	79.670.852	80.126.618	80.422.990	80.533.373
Structurele toevoeging aan reserves -	1.535.907	1.605.755	485.601	498.312	478.830	459.173
Structurele onttrekkingen aan reserves +	5.098.483	5.309.439	2.641.188	2.635.453	2.626.036	2.606.061
Saldo =	6.497.144	4.176.580	853.073	1.690.365	2.176.953	2.289.490
Totaal baten /	81.269.000	76.482.281	77.649.664	77.511.165	77.816.954	77.947.312
	8%	5%	1%	2%	3%	3%

Belastingcapaciteit

De OZB en de opcenten zijn voor gemeenten respectievelijk provincies de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen en of ruimte is voor nieuw beleid.

Belastingcapaciteit						
Hoe lager, hoe beter 	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ waarde +	269	266	271	271	271	271
Rioolheffing voor gezin +	311	286	286	311	311	311
Afvalstoffenheffing voor gezin +	240	223	229	229	229	229
Eventuele heffingskorting voor gezin -	-	-	-	-	-	-
Totaal woonlasten voor gezin =	819	775	786	811	811	811
Landelijk gem. woonlasten meerpers. t-1 /	723	723	721	721	721	721
	113%	107%	109%	112%	112%	112%

2.3 Risicoprofiel

In de door de gemeenteraad vastgesteld Nota risicomangement 2015 is omschreven hoe onze gemeente omgaat met risico's, de bepaling van de weerstandscapaciteit en de ratio weerstandsvermogen.

In overeenstemming met deze nota zijn de risico's in kaart gebracht. Daarbij zijn de onderscheiden risico's onderverdeeld in 4 risicocategorieën: strategische risico's, marktrisico's, schaderisico's en operationele risico's. Binnen het totaal van deze risico's zijn 13 risicosoorten onderscheiden. Deze bestaan elk uit 1 of meerdere dossiers.

Per dossier is het risico beoordeeld. Daarbij wordt de netto omvang van het risico ingeschat. Dit wordt gedaan door de kans, dat een risico zich ook daadwerkelijk gaat voordoen, te vermenigvuldigen met het gevolg van het risico.

Bij het inschatten van deze kans worden 3 categorieën gehanteerd, namelijk 25%, 50% en 75%. In enkele gevallen is de omvang bepaald door gedifferentieerde percentages te gebruiken, voor bepaalde aspecten die betrekking hebben op een

risico. In de tabel is dit in de kolom kans aangegeven met G%.

Voor de bepaling van het gevolg van een risico wordt de omvang van de gevolgschade van een risico ingeschat. Indien er al bestaande maatregelen zijn, zoals een voorziening die is getroffen of een verzekering die geldt, dan wordt hier rekening mee gehouden.

Ontwikkelingen

Ten opzichte van het laatst vastgestelde risicoprofiel, opgenomen in het jaarverslag 2017, hebben zich enkele ontwikkelingen voor gedaan. De belangrijkste ontwikkelingen zijn (zie ook de tabel op de volgende pagina's) hieronder beschreven.

Nr 2.1 Taakstellingen

In de programmabegroting 2019 wordt de eerder voorziene ombuiging in het sociaal domein vergroot. Het risico bestaat dat het niet mogelijk zal blijken deze ombuiging geheel te realiseren.

Nr. 2.2 Realisatie bestuurlijke projecten

De risico's van de projecten zijn geactualiseerd. Bij het project bodemsanering Gijmink is het risico ontstaan dat de uitgaven voor de koppelpilot

250.000) niet gedekt kunnen worden uit het projectbudget.

Voor de Integrale kindcentra is het risico ongewijzigd gelaten. Wel dient het college nog een standpunt in te nemen rondom de gestegen bouwkosten.

Nr. 3.5 Zenkeldamshoek

In perspectiefnota grondexploitatie 2019 is aangegeven dat het risico op deze ontwikkeling is gestegen.

Nr. 3.16 AVG

Vanaf 1 januari 2016 is het wettelijk verplicht datalekken te melden aan de Autoriteit Persoonsgegevens. In de Algemene Verordening gegevensbescherming is bepaald dat de verantwoordelijke bij een datalek boeteplichtig kan zijn. De boetes kunnen oplopen tot € 2 miljoen. Ook kunnen we geconfronteerd worden met schadeclaims van burgers of kosten om datalekken te verhelpen. Wij hebben de afgelopen periode diverse maatregelen getroffen om de kans op datalekken te verkleinen. Voor het risico is een bedrag van € 250.000 in het risico-overzicht opgenomen.

Omvang risico's

De omvang van de gekwantificeerde risico's (exclusief grondexploitatie) wordt als volgt ingeschat:

Strategische risico's:	c.a.	€ 2.788.000
Marktrisico's:	c.a.	€ 1.073.750
Schade risico's:	c.a.	€ 72.500
<u>Operationele risico's:</u>	<u>c.a.</u>	<u>€ 750.000</u>
Totaal risico's:	c.a.	€ 4.684.250

De omvang van de gekwantificeerde risico's betreffende de gemeentelijke grondexploitatie bedraagt circa € 1.493.084.

Omvang weerstandscapaciteit

Voor de bepaling van de weerstandscapaciteit richten we ons op de stand van eind 2022, omdat op die manier rekening wordt gehouden met de onttrekkingen c.q. toevoegingen die in de meerjarenbegroting worden voorzien. Hierdoor ontstaat een zo reëel mogelijk beeld.

Het totaal van de weerstandscapaciteit is ultimo 2022 circa € 4,8 miljoen (Algemene reserve € 4,8 miljoen en Reserve majeure projecten € 0) .

De reserve grondexploitaties heeft in de perspectiefnota een omvang van circa € 2,16 miljoen. In deze programmabegroting 2019 wordt als dekkingsmaatregel de reserve grondexploitatie afgeroomd met € 660.000. Deze reserve daalt hierdoor naar ca € 1,5 miljoen.

Ratio weerstandsvermogen

De ratio weerstandsvermogen algemeen komt uit op een ratio van 1,0 (€ 4,80 miljoen/ € 4,68 miljoen).

De ratio weerstandsvermogen grondexploitaties komt uit op een ratio van 1,0 (€ 1,5 /€ 1,49 miljoen).

Risicoprofiel

In de tabel op de volgende pagina is het risicoprofiel van de gemeente Hof van Twente weergegeven. De cursieve risico's vervallen. De bedragen tussen haakjes (in het blauw) betreffen de bedragen uit het jaarverslag 2017.

Strategische Risico's					
Nr.	Risicosoorten	Dossiers	Kans	Netto omvang risico	Toelichting
1	RIJKSBEZUINIGINGEN/ NIEUWE WETGEVING	De uitkering uit het Gemeentefonds wordt beïnvloed door meerdere ontwikkelingen, o.a. door: 1.1 Kortingen op uitkering gemeentefonds 1.2 Herijking verdeelmaatstaven gemeentefonds 1.3 Kortingen op specifieke uitkeringen	50%	€ 690.000 (Jaarverslag 2017: € 600.000)	
2	BESTUURLIJKE DOELEN	2.1 Taakstellingen worden niet gerealiseerd. ¹²	75%	€ 472.500 (Jaarverslag 2017: € 0)	Vanaf 1 januari 2019 geldt een oplopende taakstelling binnen het Sociaal Domein. Het risico bestaat dat deze taakstelling niet geheel wordt gehaald.
		2.2 Realisatie bestuurlijke projecten ¹³	G%	€ 987.500 (Jaarverslag 2017: €952.000)	
3	VERBONDEN PARTIJEN	3.1 Regio Twente (2% van € 1.700.000)	50%	€ 17.000 (Jaarverslag 2017: € 15.000)	(Re-) actief volgen verbonden partijen
		3.2 Veiligheidsregio Twente (2% van € 2.400.000)	50%	€ 24.000 (Jaarverslag 2017: € 25.000)	(Re-) actief volgen verbonden partijen
		3.5 Zenkeldamshoek	25%	€ 447.000 (Jaarverslag 2017: €447.650)	(Re-) actief volgen verbonden partijen
		3.6 Overige aandeelhoudersschappen	25%	€ 150.000 (Jaarverslag 2017: € 157.500)	(Re-) actief volgen verbonden partijen
4	KRIMP	4.1 Op de lange termijn zal het voorzieningen/ accommodatie niveau onder druk komen te staan	p.m.	p.m.	Continu beleid evalueren en bijstellen.
Subtotaal Strategische risico's				€ 2.788.000	

¹² De omvang wordt bepaald o.b.v. de openstaande taakstellingen van de afgelopen jaren en worden gemonitord d.m.v. een bezuinigingsmonitor.

¹³ Op basis van de projectrapportages van de bestuurlijke projecten wordt een inschatting gemaakt van de netto omvang van de risico's.

Marktrisico's					
Nr.	Risicosoorten	Dossiers	Kans	Netto omvang risico	Toelichting
5	GROND- EXPLOITATIES	5.1 MvA (voorheen NIEGG)	G%	€ 1.171.584 (Jaarverslag 2017: € 1.171.584)	Zie paragraaf grondbeleid en perspectiefnota
		5.2 Gronden in exploitatie	G%	€ 321.500 (Jaarverslag 2017: € 382.947)	
Totaal risico's grondexploitaties				€ 1.493.084	
6	RENTE/ TREASURY	6.1 Beleggingen/ uitzetting/aantrekken gelden.	50%	€ 55.000 (Jaarverslag 2017: € 55.000)	Gemeente loopt risico op ontwikkelingen marktrente over bedrag financieringsbehoefte.
		6.2 Verstrekte leningen aan verenigingen en stichtingen.	25%	€ 50.000 (Jaarverslag 2017: € 50.000)	Periodiek evalueren
		6.3 Gegarandeerde leningen.	25%	€ 135.000 (Jaarverslag 2017: € 145.000)	Periodiek evalueren
7	ECONOMISCHE RECESSIE	7.1 Dalende inkomsten bouwleges.	25%	€ 12.500 (Jaarverslag 2017: € 12.500)	Sturen op opbrengsten
8	OPENEINDE REGLINGEN	8.1 Participatiewet (uitkeringen levensonderhoud):	25%	€ 155.000 (Jaarverslag 2017: € 150.000)	Er is een risico van volumegroei.
		8.2 Participatiebudget , onderdeel: - reïntegratiekosten - wsw	50%	€ 500.000 (Jaarverslag 2017: € 500.000)	Er is een risico van volumegroei.
		8.3 WMO			
		8.4 Jeugdwet			
		8.5 Bijzondere bijstand	50%	€ 50.000 (Jaarverslag 2017: € 50.000)	Er kan een stijging van het aantal aanvragen ontstaan tgv extra intensivering bij de uitvoering van het armoedebeleid
		8.6 Toename gebruik minimabeleid	50%	€ 50.000 (Jaarverslag 2017: € 50.000)	Er kan een stijging van het aantal aanvragen ontstaan tgv stimuleringsmaatregelen om het niet-gebruik van regelingen tegen te gaan
		8.7 Stijging kosten Bijstands Besluit Zelfstandigen	50%	€ 25.000 (Jaarverslag 2017: € 25.000)	
		8.8 Stijging opvang statushouders.	25%	€ 25.000 (Jaarverslag 2017: € 37.500)	Het aantal statushouders stabiliseert zich. Wel zijn daarvoor hogere budgetten nodig
		8.9 Leerlingenvervoer.	25%	€ 11.250 (Jaarverslag 2017: € 11.250)	Er wordt gerekend met 5% volumegroei.
		8.10 Toename aantal lijkbezorgingen van gemeentewegen	50%	€ 5.000 (Jaarverslag 2017: € 5.000)	
Subtotaal marktrisico's (exclusief grondexploitaties)				€ 1.073.750	

Schade Risico's					
Nr.	Risicosoorten	Dossiers	Kans	Netto omvang risico	Maatregelen
9	ASBEST- VERONTREINIGING	9.1 Sanering bodemverontreiniging	Nb	Uit ervaringen van de afgelopen 8 jaar blijken de gemeentelijke lasten van onverwachte saneringen/uitvoering asbestconvenanten binnen het beschikbare budget te blijven.	Projectbudget
10	FRAUDE		Nb	Risico en omvang wordt laag ingeschat.	Hiervoor is een verzekering ingesteld.
11	EIGENDOM	11.1 Brand-, storm-, fraude- en diefstal	Nb	Risico en omvang worden laag ingeschat i.v.m. dekking door verzekeringen.	- Verzekeringen - Hufterproof investeren - Watermanagement - Meerderjarige onderhoudsplannen
12	CONTRACTUELE VERPLICHTINGEN/ AANSPRAKELIJK- HEIDSTELLINGEN	12. 1 Aansprakelijkheidstellingen/nadeelcompensatie	G%	€ 72.500 (Jaarverslag 2017: € 12.500)	Nadeelcompensatie sanering verkeerslawaaai Molenstraat 25% van 40.000= 10.000 dekking middels subsidie inkomsten mogelijk. We zijn verzekerd voor aansprakelijkheidstelling, maar er is sprake van een eigen risico variërend van € 250-500 Voor dit eigen risico en eventuele overige kosten reserveren we een bedrag van € 12.500. Ook is er een kans op aansprakelijkheidstellingen als er onvoldoende onderhoud aan bomen wordt gepleegd.. Visual Tree Assessment (VTA), is een manier om gebreken tijdig te constateren en aan de wettelijke zorgplicht te voldoen. Voor aansprakelijkheidsstellingen rondom een complexe vergunningprocedure reserveren we € 50.000.
Subtotaal schade risico's				€ 72.500	

Operationele Risico's				
Nr.	Risicosoorten	Dossiers	Maatregelen	Omvang Risico
13	BEDRIJFS- VOERING	13.1 Rechtmatigheid legesheffing	- Interne controle/ VIC/ - Functiescheiding - Procesbeschrijvingen.	€ 500.000 (Jaarverslag 2017: € 500.000)
		13.2 Debiteurenbeheer		
		13.3 Verplichte betaling dwangsommen bij niet tijdig beslissen.		
		13.4 Oninbare vorderingen		
		13.5 Vergoedingen bijzondere begraafplaatsen	- Er zijn inmiddels middelen gereserveerd voor structurele oplossing van het risico stroomuitval en storing. - Beveiliging van website en versleuteling bij versturen van vertrouwelijke gegevens	
		13.6 Stroomuitval, storing, hacken computersysteem		
		13.7 Wegvallen medewerkers op kwetsbare posities	- Afspraken taakoverdracht - formaliseren vervangingsmaatregelen	
		13.8 fouten	- Interne controle/ VIC/ functiescheiding - Procesbeschrijvingen - Regionale samenwerking	
		13.9 Toename loonkosten (Fuwa, premiestijging)	- Jaarlijks doorrekenen prijzen in tarieven leges - Periodieke rapportage - Budgetbeheer - Mobiliteitsbeleid	
		13.10 Stijging kosten door marktontwikkelingen	- Voordelen gezamenlijk inkopen	
		13.11 Langdurige uitval ziekte (door o.a. Agressie burgers, werkdruk, niet optimale werkplek)	- VCA certificering - Opleiding agressie en geweld - RIE - Aanpassing werkplekken aan arbo-eisen	
		13.12 Niet afdragen van belasting waar dat wel had moeten (Loonheffing, BTW)	Horizontaal toezicht	
		13.13 Extra personeel door o.a. herindicaties	Opgevangen met reserves (o.a. reserve transities)	
		13.14 Beëindiging huurcontracten gemeentehuis en niet opnieuw kunnen verhuren.	Contracten lopen nog enkele jaren. Continue contact met huurders.	
13.15 Risico Niet Actief Beveiligde Overwegen	Afhankelijk van besluitvorming			
13.16 Risico's AVG	Voor boetes en schadeclaims rondom de Algemene Verordening	€ 250.000 Jaarverslag 2017: € 0)		
Subtotaal operationele risico's (vast bedrag)			€ 750.000	

Specificatie reserves in relatie tot de weerstandscapaciteit

(bedragen x € 1.000)

bedragen x € 1.000

Algemene Reserve	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	7.819	10.477	5.839	5.219	4.802	4.802
Saldo onttrekkingen en toevoegingen	2.658	-4.639	-620	-417	0	0
Stand per 31 december	10.477	5.839	5.219	4.802	4.802	4.802
Totaal risico's conform berekening weerstandsvermogen	3.801	4.684	4.684	4.684	4.684	4.684
Nader te besteden	6.676	1.154	534	118	118	118

bedragen x € 1.000

Reserve Majeure Projecten	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	2.338	3.612	-1.915	14	5	0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen	1.274	-5.527	1.930	-10	-5	0
Stand per 31 december	3.612	-1.915	14	5	0	0

bedragen x € 1.000

Reserve Grondexploitatie	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	2.114	2.658	2.158	1.493	1.493	1.493
Saldo onttrekkingen en toevoegingen	544	-500	-665	0	0	0
Stand per 31 december	2.658	2.158	1.493	1.493	1.493	1.493
Totaal risico's conform berekening weerstandsvermogen	1.555	1.323	1.493	1.493	1.493	1.493
Nader te besteden	1.104	835	0	0	0	0

Paragraaf 3. Onderhoud kapitaalgoederen

De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen gaat in op de duurzame instandhouding van de gemeentelijke fysieke infrastructuur. De opzet is volgens de eisen uit het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten en het overleg met de Provincie Overijssel. Uitgangspunt voor het begrotingsjaar 2019 is een sobere en doelmatige aanpak.

Onderwerpen zijn hierbij:

1. Wegen
2. Bruggen
3. Openbare verlichting
4. Groen
5. Riolering
6. Gebouwen

Voor de verschillende deelterreinen zijn plannen opgesteld waarin de beleidskaders openbare ruimte, functie en samenhang kwaliteitsniveau met financiële consequenties zijn opgenomen. De financiële gevolgen zijn één op één vertaald in de begroting. De bedragen genoemd in het financieel overzicht zijn exclusief interne uren en kapitaallasten.

Beleids- en beheerplannen 2019

Plan	Vast-gesteld	Looptijd t/m	Financieel vertaald in begroting	Achterstallig onderhoud
Wegen	2018	2021	Ja	Ja *
Kunstwerken	2018	2021	Ja	Ja**
Bermen & sloten	2017	2020	Deels	Nee
Verlichting	2016	2026	Ja	Nee
Groen	2015	2025	Ja	Nee
Riolering	2016	2020	Ja	Nee
Gebouwen	2013	2024	Ja	Nee

* Door de extra investering van jaarlijks één miljoen in 2016, 2017, 2019 en 2020 zal het achterstallig onderhoud naar verwachting dalen tot 2,7 miljoen in 2020. Eén en ander is wel afhankelijk van het resultaat van de inspecties komende jaren en werkelijke uitvoeringskosten. Bij de actualisatie van het beheerplan wegen voorjaar 2019 worden de kwaliteit van de wegen en bijbehorende financiële middelen opnieuw in beeld gebracht.

** Betreft vervangingen. Wanneer dit aan de orde is worden incidenteel middelen gezocht. Voor onderhoud zijn vanaf 2020 structureel middelen in de begroting opgenomen.

Kerncijfers begroting 2019

Beheercategorie	Indicator	Hoeveelheid
Wegen	Aantal kilometers weg inclusief fietspaden	771 km
	Oppervlakte wegennet	3.133.453 m ²
Water	Lengte watergangen	444 km
Openbare Verlichting	Aantal lichtmasten	8.226
Groen	Oppervlakte openbaar groen	396 ha
	Aantal bomen	30.715
Riolering	Aantal rioolaansluitingen	15.704
Gebouwen	Aantal woningen, sportfaciliteiten, zwembaden, cultuur- en welzijnsaccommodaties in eigendom en/of beheer	26

Beleidskader Wegen

Voor het onderhoud van wegen beschikt de gemeente Hof van Twente over een wegenbeheerplan. Op basis van dit plan en wegeninspecties wordt jaarlijks een onderhoudsprogramma beheer- en groot onderhoud opgesteld.

Financieel overzicht Wegen

Onderwerp	Omschrijving	2017 R	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B	2022 B
Vegen/onkruidbestrijding	Klein onderhoud	274.984	274.815	278.113	277.214	277.214	277.214
Bermen en sloten	Klein onderhoud	554.382	501.916	452.833	451.428	451.428	451.428
Verharding en deklagen	Klein onderhoud	797.930	879.999	881.801	878.919	878.919	878.919
Verharding en deklagen	Groot onderhoud	686.645	770.901	745.901	745.901	745.901	745.901
Verharding en deklagen	Vervanging	519.898	2.173.587	1.192.016	1.255.000	-	-
	Totaal	2.7833.839	4.601.218	3.550.664	3.608.462	2.353.462	2.353.462

Stand reserve onderhoud wegen per 1-1-2019: 332.558

Beleidskader Kunstwerken

Voor het onderhoud van bruggen is in 2018 een beleidsnotitie opgesteld. In 2019 wordt een beheerplan opgesteld. Onderhoud wordt vanaf 2020 volgens dit plan uitgevoerd.

Financieel overzicht civieltechnische Kunstwerken

Onderwerp	Omschrijving	2017 R	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B	2022 B
Kunstwerken	Klein onderhoud	34.319	9.907	10.116	10.052	10.052	10.052
Kunstwerken	Vervanging	14.573	80.000		290.000	290.000	290.000
	Totaal	48.892	89.907	10.116	300.052	300.052	300.052

Beleidskader Openbare Verlichting

In 2013 is het Beleidsplan openbare verlichting vastgesteld en in 2015 de beleidsnotitie 'verduurzaming openbare verlichting'. Onderhoud en vervangingen geschieden volgens deze plannen.

Financieel overzicht Openbare Verlichting

Onderwerp	Omschrijving	2017 R	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B	2022 B
Verlichting	Klein onderhoud	127.423	96.223	95.049	95.032	95.032	95.032
Verlichting	Vervanging	421.573	1.046.005	201.750	201.750	201.750	201.750
	Totaal	548.996	1.142.228	296.799	296.782	296.782	296.782

Stand reserve openbare verlichting per 1-1-2019: € 384.072

Beleidskader Openbaar Groen

Voor het beheer van openbaar groen is in 2013 een beeldkwaliteitsplan vastgesteld. In 2015 het Groenbeheerplan vastgesteld. Het groenonderhoud wordt in 2019 uitgevoerd volgens deze plannen.

Financieel overzicht Openbaar Groen

Onderwerp	Omschrijving	2017 R	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B	2022 B
Groen	Onderhoud	1.532.955	1.975.780	1.826.454	1.691.774	1.691.774	1.691.774
	Totaal	1.532.955	1.975.780	1.826.454	1.691.774	1.691.774	1.691.774

Beleidskader Riolering

In 2016 is het geactualiseerde gemeentelijke rioleringsplan (GRP) 2017-2020 vastgesteld. De onderhoud, verbeter- en vervangingsmaatregelen worden uitgevoerd volgens dit plan.

Het onderhoud aan riool- en watervoorzieningen wordt in 2019 uitgevoerd volgens het in 2015 vastgestelde beheer- en onderhoudsplan. De dekking vindt plaats door het innen van rioolheffing.

Financieel overzicht Riolering

Onderwerp	Omschrijving	2017 R	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B	2022 B
Onderzoek	Klein onderhoud	63.046	55.605	75.825	75.825	55.605	55.605
Afvalwater	Klein onderhoud	626.842	641.543	638.558	708.715	708.715	708.715
Hemelwater	Klein onderhoud	80.167	62.914	62.914	62.914	62.914	62.914
Grondwater	Klein onderhoud	19.653	27.748	22.748	22.748	22.748	22.748
Riolering	Groot onderhoud	1.789.780	4.208.032	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000
	Totaal	2.576.590	4.990.842	2.300.045	2.370.202	2.349.982	2.349.982

Stand voorziening riolering per 1-1-2019: € 1.387.913

Beleidskader Gebouwen

In 2015 is de Gebouwenbeheervisie 2015-2019 vastgesteld. Dit plan is het beleidskader op basis waarvan jaarlijkse uitvoeringsprogramma's worden opgesteld. Gebouwenbeheervisie is in overeenstemming met de accommodatievisie 2014-2023. Het onderhoudsniveau voor de gebouwen is in de komende jaren in overeenstemming met het huidige niveau (sober en doelmatig) en de beschikbare onderhoudsbudgetten. In 2013 is het Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP) Gebouwen vastgesteld. In dit plan is voor de jaren 2014 tot 2024 de onderhoudsbehoefte gemeentelijke gebouwen bepaald. Deze wordt in 2019 geactualiseerd.

Financieel overzicht Gebouwen

Onderwerp	Omschrijving	2017 R	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B	2022 B
Gebouwen	Klein onderhoud	239.966	218.419	220.076	219.853	219.853	219.853
Gebouwen	Meerjarig onderhoud	221.266	298.320	370.093	370.093	370.093	370.093
	Totaal	461.232	516.739	590.169	589.946	589.946	589.946

Stand voorziening groot onderhoud gebouwen per 1-1-2019: € 973.362

Paragraaf 4: Financiering

Geldstroombeheer van de gemeente

Inleiding

In deze paragraaf wordt informatie verstrekt over de financieringsfunctie van de gemeente Hof van Twente voor de jaren 2019 t/m 2023. Dit is opgedeeld in een algemeen deel over de algehele ontwikkelingen en een specifiek deel, toegespitst op de gemeente Hof van Twente. In het algemene deel wordt ingegaan op de (verwachte) renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt. In het deel dat specifiek op Hof van Twente is toegespitst wordt onder andere een toelichting gegeven op het risicobeheer en de algehele financiering van de gemeente en een overzicht van feitelijke geldstromen.

Algemene ontwikkelingen

Renteontwikkelingen

De Europese Centrale Bank (ECB) voert het monetaire beleid voor het Eurogebied. Haar belangrijkste taak is het in de hand houden van de inflatie. De ECB kan door een verhoging/verlaging van de herfinancieringsrente de marktrente beïnvloeden. Vooralsnog laat de ECB haar huidige monetaire beleid ongewijzigd. De afgelopen jaren is de economie in de eurozone verder gegroeid en stijgt de inflatie naar de doelstelling van 2%. Echter zijn er onzekerheden rond deze groei die veroorzaakt worden door protectionistische maatregelen, stijgende olieprijsen

en onrust op financiële markten. Wat betreft het opkoopprogramma van de ECB is bekend dat dit in 2019 tot een eind zal komen; een verhoging van de rente zal op de lange termijn geleidelijk worden doorgevoerd, nadat het opkoopprogramma volledig is afgelopen.¹⁴

Het *driemaands-euribortarief*¹⁵ is het afgelopen jaar rond de -0,33% blijven hangen. Aangezien er geen aanleiding is om te verwachten dat de Europese geldmarkttarieven op de korte termijn zullen stijgen, wordt verwacht dat dit in 2019 ongewijzigd zal blijven.

Ontwikkelingen Hof van Twente

Treasuryfunctie

De treasuryfunctie omvat de financiering van de beleidsvoornemens en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. Het beleid van de gemeente voor de treasuryfunctie is vastgelegd in het Treasurystatuut; dit statuut is eind 2015 geactualiseerd. De gemeente voert, gelet op haar maatschappelijke taak om kapitaal te beheren, op centraal niveau een risicomijdend treasurybeleid. Financieringen worden enkel uitgezet en aangetrokken ten behoeve van uitoefening van de publieke taak. Financieringen met externe middelen wordt zoveel mogelijk beperkt door primair de beschikbare interne financieringsmiddelen aan te wenden. Hierdoor worden renterisico's en het renteresultaat geoptimaliseerd.

¹⁴ Financieel Dagblad, 17 augustus '18

¹⁵ Gemiddelde Europese rente voor een 3-maands lening.

Risicobeheer

Het risicobeheer heeft als doel *'het beheersen van de mogelijke risico's die voortvloeien uit de afhankelijkheid van de rentestand op moment van financieren.'* Er zijn twee normeringen vastgesteld om het renterisico te kunnen becijferen die als richtlijnen gelden om de renterisico's te beperken. Dat zijn de *kasgeldlimiet* voor de korte termijn financiering, en de *renterisiconorm* voor de lange termijn financiering.

Kasgeldlimiet

De gemiddelde vlottende (kortlopende) schuld is voor gemeenten gelimiteerd tot 8,5% van het begrotingstotaal.

Kasgeldlimiet 2017: 7,0 miljoen

Kasgeldlimiet 2018: 7,4 miljoen

Kasgeldlimiet 2019: 7,4 miljoen

Als de omvang van de vlottende schuld deze limiet structureel benadert wordt overgegaan tot het aantrekken van een langlopende lening. Afhankelijk van de geldbehoefte wordt eerst gekeken naar de mogelijkheden op de geldmarkt. Bij een positief saldo in rekening courant wordt het 'automatisch' bij de schatkist uitgezet. Sinds de invoering van het schatkistbankieren in 2014 dienen decentrale overheden hun tegoeden aan te houden bij het Ministerie van Financiën in plaats van bij een bank. Doel van dit schatkistbankieren is het verlagen van de EMU-schuld.

In onderstaande tabel is de gemiddelde netto vlottende schuld weergegeven.

Periode	Netto vlottende schuld	Kasgeldlimiet	Ruimte (+) Overschrijding (-)
Q3 2017	244	7.034	7.278
Q4 2017	-100	7.034	6.934
Q1 2018	-36	7.384	7.348
Q2 2018	223	7.384	7.607

Bedragen x € 1.000

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft betrekking op het beperken van de gevolgen van een stijgende kapitaalmarktrente op de rentelasten van de langetermijnfinanciering. De jaarlijkse aflossingen en renteherzieningen mogen samen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal; het renterisico. Voor 2019 is de norm vastgesteld op € 17,3 miljoen. In onderstaande tabel is het verwachte renterisico weergegeven.

Nr. + Omschrijving	2019	2020	2021	2022
1. Begrotingstotaal	86.539	81.924	81.799	80.817
2. Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%
3. Renterisiconorm (1x2)	17.308	16.385	16.360	16.163
4. Renteherziening	-	-	-	-
5. Aflossing	1.437	2.737	3.087	4.191
6. Renterisico (4+5)	1.437	2.737	3.087	4.191
7. Ruimte vs. Norm (3-6)	15.871	13.648	13.273	11.972

Bedragen x € 1.000

Financiering

Omschrijving	2019	2020	2021	2022
Totaal vaste activa	127	125	121	116
Af: Reserves en voorzieningen	-85	-80	-73	-71
Te financieren met vreemd vermogen	42	45	48	45
Af: Langlopende geldlening	-47	-48	-48	-46
Werkkapitaal (- = positief)	-5	-3	0	-1

Bedragen x € 1.000.000

Bovenstaande tabel toont dat in 2019 de lopende investeringen van de gemeente voor 67% (85/127) met eigen middelen zijn gefinancierd.

Het werkkapitaal bevat de kortlopende schulden, voorraden (incl. grondexploitatie), debiteuren/crediteuren en overlopende activa/passiva. Het weerspiegelt onder andere de liquiditeit van de gemeente als het aankomt op de dagelijkse uitgaven.

Leningenportefeuille

De omvang van de huidige leningenportefeuille bedraagt begin 2019 € 25,9 miljoen. Het rentepercentage van de leningen is 4,7%. Op basis van de financieringsbehoefte kan de omvang van de leningenportefeuille gewijzigd worden.

Koersrisicobeheer

Vanwege het verplichte schatkistbankieren zijn er geen koersrisico's in het kader van treasurybeleid. Aandelen van nutsbedrijven zijn uit hoofde van de publieke taak aangetrokken en worden niet als risicovolle beleggingen

beschouwd. Het betreft aandelen van de BNG, Twente-Milieu, Cogas, Enexis, PBE, Crematorium, Twence, Wadinko en Vitens.

Kredietrisicobeheer

Het uitzetten van middelen in het kader van treasury is alleen nog toegestaan binnen de kaders van de 'Regeling schatkistbankieren decentrale overheden'. Hierdoor doen zich geen (nieuwe) kredietrisico's voor.

Bij het verstrekken van leningen, garanties of borgstellingen uit hoofde van de publieke taak worden, indien mogelijk, zekerheden of garanties gesteld. Via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) fungeert de gemeente als achtervang voor leningen die woningcorporaties hebben aangetrokken voor de financiering van hun activiteiten binnen de gemeente.

Verstreckte leningen en garanties	1-1-2019	31-12-2019
Leningen aan verenigingen en stichtingen	1.978	1.926
Leningen aan financiële instellingen/ verbonden partijen	1.934	659
Hypotheek- en fietsprivéregeling	358	326
Deelnemingen	1.423	1.423
Totaal verstrekkingen	5.694	4.334
Garanties Woningcorporatie/stichting	5.419	4.843
Garanties WSW (achtervang)	30.971	30.971
Totaal garanties	36.390	35.814

Bedragen x € 1.000

Rente (resultaat)

In de begroting wordt voor de financieringsbehoefte rekening gehouden met een rentepercentage van 2,1% voor langlopende financieringen. Voor de interne doorberekening van de netto rentekosten naar de investeringen hanteert de gemeente een omslagpercentage dat voor 2019 is vastgesteld op 2,89%.

Met de groeiende behoefte aan inzicht in de kosten op de taakvelden en de wijze van verantwoording van rente in de jaarrekening en begroting, is ervoor gezorgd dat de totale rentelasten en de daaraan gekoppelde financieringsbehoefte in onderstaande tabel inzichtelijk zijn.

Renteresultaat Taakveld Treasury		2019	2020	2021	2022	2023
Externe rentelasten over de korte en lange financiering		1.666.514	1.685.255	1.683.843	1.650.083	1.561.165
Externe rentebaten verstrekte leningen	-/-	-83.890	-39.832	-30.018	-27.720	-25.467
Saldo rentelasten en rentebaten		1.582.625	1.645.423	1.653.825	1.622.362	1.535.698
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	-86.154	-87.871	-89.622	-91.409	-93.211
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-					
De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (projectfinanciering) die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+					
Saldo toe te rekenen externe rente		1.496.471	1.557.552	1.564.203	1.530.953	1.442.487
Rente over eigen vermogen:						
- Algemene reserve		163.786	138.086	138.086	138.086	138.086
- Bestemingsreserves		269.986	257.758	232.999	208.064	204.689
- Afschrijvingsreserves		1.688.433	1.594.219	1.528.905	1.463.699	1.398.900
Rente over voorzieningen		95.379	93.979	98.233	102.348	106.022
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		3.714.055	3.641.593	3.562.426	3.443.150	3.290.185
De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-	-3.798.285	-3.677.285	-3.613.462	-3.509.155	-3.417.118
Renteresultaat op het taakveld treasury		-84.230	-35.692	-51.036	-66.005	-126.933

Bedragen x € 1.000

Kasstroomoverzicht

Om inzicht te krijgen in de begrote geldstromen die in de toekomstige jaren in- en uitgaan is het kasstroomoverzicht gepresenteerd, opgesteld conform de indirecte methode.

Bedragen x € 1.000

Kasstroom uit Operationele Activiteiten	2019	2020	2021	2022
Exploitatieresultaat	-5.156	-3.498	-3.503	-2.411
Aanpassing voor:				
Afschrijvingen MVA en waardeverminderingen	4.303	4.218	4.273	4.209
Afschrijvingen IVA en waardeverminderingen	583	577	577	574
Mutatie voorzieningen	-70	213	206	184
Mutatie vaste schulden (excl. Leningen og)	-	-	-	-
	4.816	5.007	5.056	4.967
Vorraden en onderhanden werk	-119	-113	-115	-116
Mutatie in werkkapitaal	8	-0	-0	-0
Kasstroom uit operationele activiteiten	-451	1.397	1.437	2.440
KASSTROMEN UIT INVESTERINGSACTIVITEITEN				
Investerings/Desinvesterings MVA, IVA en correcties	-2.929	-2.989	-1.734	-234
Mutatie leningportefeuille ug (woningcorporaties & verbonden partijen)	983	-	-	-
Mutatie leningportefeuille ug (overige leningen en uizettingen >1 jaar)	383	384	382	86
Mutatie kapitaalverstrekkingen	-	-	-	-
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-1.563	-2.605	-1.352	-148
KASSTROMEN UIT FINANCIERINGSACTIVITEITEN				
Mutatie leningportefeuille og	2.015	1.208	-86	-2.291
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	2.015	1.208	-86	-2.291
Mutatie geldmiddelen	-	-	-	-

Wet HOF

'In de wet HOF (Houdbare Overheidsfinanciën) worden de Europese normen verankerd voor de hoogte van de overheidsschuld en de jaarlijkse groei van de overheidsschuld. Deze normen raken ook gemeenten aangezien schulden en financieringstekorten van de gemeenten meetellen in de overheidsschuld van Nederland. Alle gemeenten samen krijgen een plafond voor het totale EMU-tekort van gemeenten in een jaar. Voor 2019 tot en met 2022 bedraagt het plafond voor de gezamenlijke gemeenten 0,4% van het bruto binnenlands product. Met het plafond wordt de groei van de netto schuld (volgens de definitie voor het EMU-saldo) van de gezamenlijke gemeenten in een jaar beperkt.'¹⁶

Naast het plafond krijgt iedere gemeente een individuele referentiewaarde voor het EMU-tekort in een jaar. Voor 2019 is de referentiewaarde van Hof van Twente vastgesteld op € 3,9 miljoen.

---

¹⁶ VNG – Financiële positie gemeente

Paragraaf 5. Bedrijfsvoering

Organisatie

Het uitgangspunt is dat op 1 januari 2019 de Omgevingsdienst Twente (ODT) operationeel zal zijn. Daar worden de taken op het gebied van milieu qua vergunningverlening, toezicht en handhaving uitgevoerd. De betrokken medewerkers van het team VTH van de afdeling Leefomgeving zijn dan bij deze organisatie werkzaam.

Op basis van de LEV-waarden (Leiderschap, Eigenaarschap en Vertrouwen) en de ervaringen opgedaan in de kuiertochten gaan we verder met organisatieontwikkeling. Ieder team geeft aan op welke wijze zij een bijdrage levert aan het realiseren van de organisatiedoelen, hierbij rekening houdend met het feit dat niet alleen de samenleving blijft veranderen, maar ook de arbeidsverhoudingen. De organisatie is én blijft in beweging. De digitaliseringsslag gaat steeds verder. Hierdoor verandert het werk en dit vraagt flexibele medewerkers die openstaan voor persoonlijke ontwikkeling. De tendens is dat lager geschoold werk zal verdwijnen.

Strategisch HRD-beleid

In ons HRD-beleid zijn vergrijzing en verjonging belangrijke onderwerpen. In het verlengde daarvan gaan wij naast strategische personeelsplanning met duurzame inzetbaarheid aan de gang. Daarnaast zal in het kader van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (WNRA), die per 1 januari 2020 in werking treedt, de rechtspositie van de ambtenaren onder de loep moeten worden genomen en in beeld worden gebracht wat de gevolgen hiervan zijn.

Informatieveiligheid

Als gemeente werken we veel met waardevolle en privacygevoelige informatie, die veelal tijd- en plaatsonafhankelijk beschikbaar moet zijn. Informatiebeveiliging en dus ook het nemen van allerlei beheersmaatregelen om de risico's te beperken, wordt daarom steeds belangrijker.

Vanaf 1 januari 2019 gaat de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) in werking. Dit is een gezamenlijk normenkader voor alle overheidslagen. Die bestaat uit diverse informatiebeveiligingscontroles en – maatregelen met het oog op risicomangement. Zo wordt de

beveiliging van informatie op orde gebracht en beheerst.

In 2019 zullen onze acties op het gebied van informatiebeveiliging zich met name richten op:

- **Bewustwording:** de mens is en blijft de meest cruciale schakel in de informatiebeveiliging. Daarom zal regelmatig aandacht worden geschonken aan het vergroten van het risicobewustzijn van de medewerkers.
- **Verantwoording:** Wij dienen elk jaar zowel horizontale verantwoording (naar de raad) als verticale verantwoording (naar de ministeries) af te leggen over onze informatieveiligheid.
- **Ontwikkeling:** 2019 is het overgangsjaar waarin de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG) wordt vervangen door de BIO. Er worden maatregelen genomen om te voldoen aan de normenkader van de BIO.

Integriteit

In onze organisatie blijven wij aandacht houden voor integer en transparant handelen en is dit onderwerp van gesprek.

Inmiddels hebben alle medewerkers de ambtseed of ambtsbelofte afgelegd. Ook is in het werkproces

geborgd dat bij de aanstelling van nieuwe medewerkers een verklaring omtrent gedrag (VOG) wordt gevraagd. Van ingehuurde medewerkers vragen wij of zij in het kader van informatieveiligheid een formulier willen ondertekenen waarin zij verklaren betrouwbaar om te gaan met informatie. Procedureel hebben wij zaken vastgelegd in bijvoorbeeld het gemeentelijk integriteitsbeleid, maar ook hebben wij een klokkenluidersregeling én vertrouwenspersonen (2 interne, 1 externe).

Inkoop- en aanbesteding

Via een in 2018 afgerond digitaal contractenbeheersysteem wordt nog beter toezicht gehouden op de afgesloten contracten. Als gemeente kopen wij vele soorten roerende zaken (leveringen), werken en diensten in. Een goed werkend digitaal contractenbeheerssysteem zorgt voor betere (management-)informatie, kosten/tijdbesparing en minder risico's voor wat betreft de rechtmatigheid van de handelingen. Het gehele proces Inkoop en Aanbesteding (inclusief Contractbeheer) zal begin 2019 in het zaakstelsel operationeel zijn. Daarmee is de rechtmatigheid en volledigheid nog meer gewaarborgd.

De Groslijstensystematiek (= digitale lijsten waarop per vakgebied aannemers, leveranciers en dienstverleners staan) zal in 2019 verder worden uitgebreid met een aantal lijsten, zodat er een breder aanbod is van leveranciers. Op basis van deze lijsten worden leveranciers uitgenodigd voor meervoudige en enkelvoudige onderhandse aanbestedingen.

Regionaal zal er ook in 2019 bij verschillende aanbestedingen weer worden samengewerkt.

Huisvesting

Naast de gemeente en het RIEC is ook het projectbureau Asbest gehuisvest in het gemeentehuis te Goor. In 2019 zal samen met het projectbureau Asbest, vanwege haar groeiambitie, worden gekeken of de huidige ruimte nog passend is. Medio 2018 heeft Arcadis, die deels op de 2e verdieping van het gemeentehuis gehuisvest was, haar huurcontract opgezegd. De vrijgekomen ruimte wordt door ons zelf benut, waardoor het ruimtegebrek voor onze eigen organisatie wordt opgelost.

Informatiemanagement

In 2019 wordt gestaag verder gewerkt aan de digitale transformatie en aan het bestendigen van de

fundamentele rol van informatie en informatiesystemen. Hieraan dragen de gerealiseerde uitbesteding van het systeembeheer en de personele versterking op het i-terrein bij. De geplande vervanging van het huidige zaakstelsel zal een grote inspanning van de organisatie vragen. Dit zal leiden tot een betere digitale dienstverlening en verdere digitalisering van de interne bedrijfsvoering.

Rekenkamercommissie

Als eerste initiatief na het afronden van een tweetal onderzoeken in 2017 heeft de Rekenkamercommissie het voornemen om samen met die van Almelo, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hengelo, Oldenzaal en Tubbergen onderzoek uit te voeren naar de Veiligheidsregio Twente (VRT). De centrale onderzoeksvraag hierbij luidt: welke sturingsinstrumenten worden ingezet om de gestelde doelen te behalen, wat zijn de financiële kaders waarbinnen de VRT moet werken etc. Doel is te achterhalen of het functioneren van de VRT ook bijdraagt aan de doestellingen van de gemeenten. Verdere uitwerking in deelvragen en de inzet van de verschillende Rekenkamercommissies moet nog plaatsvinden.

In verband met vacatures in de Rekenkamercommissie zijn in mei 2018 nieuwe leden van de Rekenkamercommissie benoemd. In september is voorzien in een overdrachtsmoment tussen de ‘oude’ Rekenkamercommissie en de ‘nieuwe’ Rekenkamercommissie. Daarbij zal ook de ‘overdracht’ van het VRT-onderzoek aan de orde komen en welke inspanning van onze Rekenkamercommissie wordt verlangd. Het ligt daarbij in de rede dat de nieuwe Rekenkamercommissie, net als de oude, ook streeft naar twee onderzoeken en twee brieven per jaar. Ondersteuning van de Rekenkamercommissie geschiedt door de raadsadviseur.

Doelmatigheidsonderzoek

Conform de in 2016 vastgestelde onderzoeksverordening wordt door ons jaarlijks een doeltreffendheids- en doelmatigheidsonderzoek uitgevoerd. Voor het onderwerp van het onderzoek sluiten wij aan bij de beleidsagenda 2019 die uit de programmabegroting 2019 voortkomt. Het voornemen is om hierbij een verbinding te maken met de tussenevaluatie van de Beleidsnotitie verduurzamen openbare verlichting, die in programma 4 is aangekondigd.

Rechtmatigheid

Over boekjaar 2017 is een goedkeurende accountantsverklaring ontvangen, ook al werden er nog steeds onzekerheden waargenomen binnen het sociale domein. In 2018 en 2019 wordt geprobeerd de onzekerheid te verkleinen door gerichtere controles uit te voeren. Tevens wordt in 2019 nagedacht over de ontwikkeling van een “in control statement” op de rechtmatigheid. Vanaf 2020 dienen gemeenten een “in controle statement” te verstrekken voor de rechtmatigheid. Nu wordt dat door de accountant afgegeven. Die hoeft dat straks niet meer te doen. Wel moet de accountant aangeven of de rechtmatigheidsverklaring getrouw is. De accountant blijft dus wel over de schouder mee kijken.

Beleidsindicatoren

Het is verplicht een aantal beleidsindicatoren in de programmabegroting op te nemen. Voor het onderdeel bedrijfsvoering zijn de volgende beleidsindicatoren van toepassing:

- Formatie
- Bezetting
- Apparaatskosten
- Externe inhuur
- Overhead

Onderstaand een overzicht van de beleidsindicatoren.

Formatie				
	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Aantal inwoners	35.000	35.000	34.930	35.000
Aantal fte's formatie	233	201	203	214
Fte's per 1.000 inwoners	6,66	5,74	5,81	6,11

Externe inhuur				
	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Externe inhuurkosten	2.842.946	2.660.107	2.321.263	1.045.821
Totale loonsom + inhuur	18.762.791	17.380.835	17.611.082	17.340.141
Inhuurkosten als % van totale loonsom + totale kosten externe inhuur	15,2%	15,3%	13,2%	6,0%

Bezetting				
	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Aantal inwoners	35.000	35.000	34.930	35.000
Aantal fte's bezetting	240	206	201	211
Fte's per 1.000 inwoners	6,87	5,88	5,75	6,04

Overhead				
	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Overheadkosten	N/A	10.651.255	11.662.143	9.586.410
Totale kosten	N/A	79.978.931	89.443.915	82.806.079
Overheadkosten als % van totale lasten	N/A	13,3%	13,0%	11,6%

Apparaatskosten				
	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Totale apparaatskosten	19.648.739	18.746.043	19.119.840	18.765.531
Aantal inwoners	35.000	35.000	34.930	35.000
Kosten per inwoner	€ 561,39	€ 535,60	€ 547,38	€ 536,16

Paragraaf 6. Verbonden partijen

Algemeen

Deze paragraaf verschaft inzicht in de beleidsmatige en financiële betrokkenheid van de gemeente bij verbonden partijen.

Voor de uitvoering van een aantal taken heeft de gemeente Hof van Twente zich verbonden met andere partijen. Daarbij kent de regionale samenwerking verschillende varianten.

Wat wordt verstaan onder verbonden partijen

Verbonden partijen zijn, op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), die rechtspersonen waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht. Onder financieel belang wordt verstaan: beschikbaar gestelde middelen, die kwijt zijn in geval van faillissement van de verbonden partij of waarvoor

aansprakelijkheid van de gemeente bestaat als de verbonden partij haar verplichtingen niet na kan komen.

Over het algemeen gaat het bij verbonden partijen om vennootschappen waar de gemeente aandelen in heeft en gemeenschappelijke regelingen, zoals de Regio Twente en de Veiligheidsregio, waarin bij wijze van verlengd lokaal bestuur publieke belangen worden gediend.

Het beleid van overheden is over het algemeen niet gericht op het hebben van aandelen in vennootschappen, omdat beleggen nu eenmaal geen publieke taak is. Hof van Twente heeft, net als andere overheden, een aantal aandelen in bezit. De deelname in rechtspersonen is voor een deel historisch gegroeid. Deze zijn vooral ingegeven door het feit dat private partijen in het verleden bepaalde publieke belangen niet of onvoldoende konden waarborgen.

Instellingen waar de gemeente door een subsidierelatie uitvoering van beleid tracht te bereiken, behoren in dit kader niet tot de verbonden partijen. Vormen van samenwerking die niet in

rechtspersonen zijn ondergebracht behoren eveneens niet tot verbonden partijen. Uiteraard blijft de gemeente de beleidsmatige en financiële verantwoordelijkheden houden ten aanzien van deze partijen, direct dan wel indirect.

In paragraaf 2 wordt gekeken naar de risico's en het (benodigde) weerstandsvermogen van de verbonden partijen.

Grip op verbonden partijen

De Nota verbonden partijen van 24 november 2015 is een leidraad voor het beleid, structuur, sturing en grip op de verbonden partijen vanuit het college en de raad en hun afgevaardigde bestuursleden.

Vanuit de 14 Twentse gemeenten vindt afstemming plaats om te komen tot jaarlijkse afspraken over begrotingsrichtlijnen met de gemeenschappelijke regelingen.

Van alle verbonden partijen is een “top X” benoemd waarvan het wenselijk wordt geacht om die nadrukkelijker te monitoren gezien de belangen die hiermee kunnen spelen. Tot deze top X rekenen wij de verbonden partijen:

1. Regio Twente
2. Omgevingsdienst Twente
3. SWB
4. Twence
5. Cogas

Ontwikkelingen verbonden partijen

Per verbonden partij wordt kort het doel, de bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen (BBV-voortschriften) en, voor zover van toepassing, relevante ontwikkelingen beschreven.

Daarna is op grond van de BBV een tabel opgenomen met de (minimale) financiële gegevens. Deze zijn deels op basis van vastgestelde gegevens, deels op basis van (afgegeven) indicaties.

Gemeenschappelijke regelingen

Regio Twente

Regio Twente voert voor en met de Twentse gemeenten taken uit op het gebied van gezondheid, economie, belangenbehartiging, zorg en jeugdhulp en recreatievoorzieningen. Verbetering van de economische structuur gebeurt mede aan de hand van de regionale investeringsagenda: Agenda voor Twente 2018-2022.

Veiligheidsregio Twente

In de Veiligheidsregio Twente (VRT) werken de brandweer, geneeskundige hulpverlening (GHOR), de politie en de 14 Twentse gemeenten samen aan een veilig Twente. De VRT zet zich in voor effectieve voorbereiding op en bestrijding van crises en rampen (wettelijke verplichting).

Euregio

De grensoverschrijdende gemeentelijke samenwerking die plaatsvindt in Euregio-verband kent belangrijke toeristische en economische pijlers. De Euregio houdt zich bezig met:

- Belangenbehartiging
- Samenwerking op sociaal-cultureel gebied
- Advisering met betrekking tot grensoverschrijdend werknemersverkeer
- Het versterken van de economische structuur via Interreg-fondsen
- Intergemeentelijke samenwerking in de meest brede zin van het woord.

SWB

De SWB ontwikkelt mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt tot waardevolle medewerkers. De SWB

voert voor de gemeente Hof van Twente de Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw) uit en is de uitvoerende organisatie als het gaat om re-integratietrajecten. Onder de naam Gildebor wordt het beheer en onderhoud van de openbare ruimte voor de gemeenten Hengelo en Hof van Twente uitgevoerd.

De Rijksbijdrage voor de Wsw zal in 2019 en 2020 verder dalen. Vooralsnog kan dit opgevangen worden zonder aanvullende verhoging van de gemeentelijke bijdrage.

Stadsbank Oost Nederland

De Stadsbank is een kredietbank en heeft tot doel om vanuit bedrijfseconomische en maatschappelijke optiek een verantwoord pakket van (financiële) dienstverlening aan te bieden aan mensen die financiële problemen ondervinden. Het gaat hier om deelnemen aan kredietverlening, budgetbeheer, schuldhulpverlening en bij bewindsvoering schuldsanering.

Voor een kwaliteitsimpuls van de schuldhulpverlening worden vanaf halverwege 2018 structureel extra middelen beschikbaar gesteld om de mensen sneller

uit de schuldhulpverlening te krijgen en de werkdruk te verlagen. Met deze extra tijd kan er meer geïnvesteerd worden in mensen, zodat ze binnen de huidige complexe samenleving een adequaat schuldhulpverleningsaanbod krijgen.

Crematoria Twente

Deze organisatie zorgt voor het in stand houden en exploiteren van de crematoria in de regio. De deelname wordt beschouwd als een publieke taak bij een brede invulling van de Wet lijkbezorging. Op basis van het strategisch meerjarenplan 2012 zijn voor een betere spreiding en verbetering van de dienstverlening van de crematievoorzieningen nieuwe locaties in Oldenzaal en Borne en renovatie van de bestaande voorzieningen in Almelo gerealiseerd. Renovatie van de voorzieningen in Enschede is de volgende fase.

Omgevingsdienst Twente (ODT)

De Omgevingsdienst Twente gaat per 1 januari 2019 voor de Twentse gemeenten en de provincie Overijssel de wettelijke milieutaken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving uitvoeren.

Deze nieuwe organisatie komt in de plaats van de netwerkorganisatie Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) waarbij medewerkers nu nog vanuit de gemeenten samenwerken.

Aandeelhouderschappen

Twence

Het doel van Twence is de terugwinning van grondstoffen en energie uit afval door duurzame en betaalbare verwerking van afval en bevordering van de samenwerking op het gebied van innovatief afvalbeleid (circulaire economie).

In het Strategisch beleidsplan 2016-2019 is de focus meer gelegd op de bijdrage aan de circulaire economie en aan duurzame oplossingen.

In 2018 en 2019 wordt het strategisch beleidsplan 2020-2023 uitgewerkt. Dit wordt eind 2019 vastgesteld door de aandeelhoudersvergadering na consultering van de gemeenteraden.

Twente Milieu

Twente Milieu is actief op het gebied van afvalinzameling, om uitvoering te geven aan de wettelijke zorgplicht van de deelnemende gemeenten. Daarnaast voert men het beheer van de

openbare ruimte uit voor enkele van die gemeenten. Bij het inzamelen van afval richt Twente Milieu zich op hergebruik van grondstoffen.

Cogas

Cogas zorgt voor het beheren, onderhouden en verbeteren van infrastructures in Oost-Nederland voor gas en elektriciteit en stadsverwarming, glasvezel voor kabel- en telecommunicatie en duurzame energie.

De wet VET (Wet Voortgang EnergieTransitie) legt beperkingen op aan de activiteiten die een netwerkbedrijf mag ontwikkelen.

In relatie tot de impact en de (gewenste) versnelling van de energietransitie wordt door Cogas gekeken naar een herijking van de eerder vastgestelde strategie 2017-2021.

De ambitie van Cogas blijft om in de energietransitie een belangrijke rol voor haar aandeelhouders en daarmee voor de regio te vervullen.

Vitens

Dit waterleidingbedrijf wil op een duurzame basis een uitstekende kwaliteit drinkwater leveren met een excellente dienstverlening (leveringszekerheid).

BNG Bank

BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De BNG biedt financiële diensten op maat zoals kredietverlening, betalingsverkeer, advisering, elektronisch bankieren en beleggen.

Gemeente Hof van Twente neemt deel om toegang te behouden tot geld- en kapitaalmarkt (financiële markten). De BNG Bank is tevens onze huisbankier.

Wadinko

Wadinko is een participatiemaatschappij, die vooral in Overijssel actief is. Het voornaamste doel is bevordering van de regionale werkgelegenheid.

Ontwikkelingsmaatschappij Zenkeldamshoek

Het industrieterrein Zenkeldamshoek in Goor wordt in het kader van een publiekrechtelijke samenwerkingsovereenkomst ontwikkeld door de gemeente en BNG Gebiedsontwikkeling. De verdere ontwikkeling geschiedt vanuit de samenwerkingsovereenkomst Ontwikkelingsmaatschappij Zenkeldamshoek (OMZ) en een eind 2013 daaraan

toegevoegde Allonge. De gemeente is voor 20% risicodragend in deze participatie.

Enexis

Enexis beheert het energienetwerk in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met o.a. toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt.

De vennootschap heeft ten doel het realiseren van een duurzame energievoorziening en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen én excellent netbeheer uit te voeren.

Overige deelnemingen naar aanleiding van verkoop Essent

De vennootschappen PBE, Vordering Enexis, Verkoop Vennootschap, CBL Vennootschap, Extra Zekerheid Vennootschap, Claim Staat Vennootschap zijn opgericht bij de verkoop van Essent in 2008 ter afwikkeling van leningen, garanties, vrijwaring en juridische claims. In 2014 is daar de afwikkeling van de verplichtingen bij de verkoop van Attero aan toegevoegd. Naar verwachting worden deze deelnemingen in 2019 beëindigd.

Zuiver Hof van Twente

Een energieneutraal Hof van Twente in 2035. En beoogt dat te bereiken door (bevordering van) doelmatig energiegebruik en energiebesparing, de lokale levering en productie van duurzame energie en verspreiding van kennis over duurzaamheid.

In 2018 is Zuiver getransformeerd tot een BV waarvan de gemeente enig aandeelhouder is. Hierdoor kan Zuiver effectiever en doeltreffender handelen en zich focussen op het uitvoeren van projecten die bijdragen aan de duurzaamheidsdoelstelling van de gemeente. De werkzaamheden van de BV worden onder andere gefinancierd met een in 2016 door de gemeente verstrekte achtergestelde geldlening van € 100.000, een extra bijdrage van de gemeente van € 30.000 en de sluitende businesscases die er moeten zijn voordat wordt overgegaan tot uitvoering van een project..

Verenigingen en stichtingen

Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)

Belangenbehartiging van alle gemeenten bij andere overheden, waaronder de provinciale overheden, de

Tweede Kamer en het kabinet. Daarnaast advisering aan alle leden over actuele ontwikkelingen.

VNG Overijssel

Provinciale afdeling van de Vereniging Nederlandse Gemeenten. Behartiging van de gezamenlijke Overijsselse belangen (adviseren, coördineren en stimuleren).

P-10

Een samenwerkingsverband tussen 17 plattelandsgemeenten in Nederland. Samen trekken deze gemeenten op in de behartiging van plattelandsbelangen richting de landelijke overheid, Brussel en de VNG.

VEGANN

Vereniging van gemeentelijke aandeelhouders binnen Noord Nederland van netwerkbedrijf Enexis. Namens deze gemeenten is VEGANN lid van de Aandeelhouderscommissie en Aandeelhoudersvergadering Enexis en verwoordt hierin de stem van de aandeelhoudende noordelijke gemeenten.

Financiële gegevens verbonden partijen

Verbonden partij	Indeling risico	Aandeel Hof van Twente	Eigen vermogen 31-12-2017	Eigen vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2019	Vreemd vermogen 31-12-2017	Vreemd vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 31-12-2019	Resultaat 2017	Resultaat 2018	Resultaat 2019	Dividend / Bijdrage (-) 2017	Dividend / Bijdrage (-) 2018	Dividend / Bijdrage (-) 2019
------------------	-----------------	------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------	----------------	----------------	------------------------------	------------------------------	------------------------------

Gemeenschappelijke regelingen														
Regio Twente	Hoog	5,57%	6,3 mln	6,4 mln	6,3 mln	14 mln	13,8 mln	13,7 mln	-	-	-	- 1,6 mln	- 1,6 mln	- 1,7 mln
Veiligheidsregio Twente	Hoog	5,57%	1,1 mln	1,5 mln	1,4 mln	57,2 mln	55 mln	59,6 mln	-	-	-	- 2,5 mln	- 2,4 mln	- 2,4 mln
Euregio	Laag	0,76%	1,3 mln	1,6 mln	1,7 mln	34 mln	46,8 mln	46,9 mln	38.500	35.500	35.000	-10.000	-10.000	-10.000
SWB	Gemiddeld/ Hoog	33,33%	5,9 mln	5,6 mln	4,8 mln	6,2 mln	6,2 mln	6,2 mln	489.000	-243.000	-676.000	- 3,9 mln	- 3,7 mln	- 3,7 mln
Stadsbank Oost Nederland	Gemiddeld	4,55%	1,3 mln	1,3 mln	1,3 mln	19,7 mln	19,5 mln	19,3 mln	-113.000	-	-	-235.000	-256.000	-273.000
Crematoria Twente	Laag	5,00%	1,6 mln	1,6 mln	1,6 mln	-	-	-	359.000	359.000	358.000	17.000	13.000	13.000

Aandeelhouderschappen														
Twence	Gemiddeld	5,45%	130,3 mln	-	-	147,5 mln	-	-	14,4 mln	-	-	195.000	259.000	130.000
Twente Milieu	Gemiddeld	7,87%	9,4 mln	-	-	17,4 mln	-	-	448.000	-	-	-	33.000	-
Cogas	Gemiddeld/ Hoog	13,15%	171,8 mln	-	-	95,8 mln	-	-	16 mln	13 mln	-	3.967.000	1.338.000	1.338.000
Vitens	Laag/ Gemiddeld	1,16%	533,7 mln	537,1 mln	552,9 mln	1.194,4 mln	1.240 mln	1.294 mln	47,7 mln	20,5 mln	14 mln	224.000	220.000	65.000
BNG Bank	Laag/ Gemiddeld	0,28%	4.953 mln	-	-	135.041 mln	-	-	393 mln	-	-	258.000	398.000	200.000
Wadinko	Laag	6,00%	67,6 mln	68 mln	68,5 mln	1,5 mln	1,5 mln	1,5 mln	3,2 mln	1,1 mln	1,25 mln	72.000	72.000	72.000
Ontwikkelings- maatschappij Zenkeldamshoek BV	Gemiddeld/ Hoog	20%/ 50%	37.000	-	-	9.000	-	-	3.000	-	-	-	-	-
Ontwikkelings- maatschappij Zenkeldamshoek CV	Gemiddeld/ Hoog	20%/ 50%	4,7 mln	-	-	6,2 mln	-	-	88.000	-	-	-	-	-

Verbonden partij	Indeling risico	Aandeel Hof van Twente	Eigen vermogen 31-12-2017	Eigen vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2019	Vreemd vermogen 31-12-2017	Vreemd vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 31-12-2019	Resultaat 2017	Resultaat 2018	Resultaat 2019	Dividend / Bijdrage (-) 2017	Dividend / Bijdrage (-) 2018	Dividend / Bijdrage (-) 2019
Enexis	Laag/ Gemiddeld	0,28%	3.808 mln	3.804 mln	-	3.860 mln	4.052 mln	-	207 mln	200 mln	-	290.000	291.000	275.000
PBE	Laag	0,28%	1,6 mln	1,6 mln	1,6 mln	123.000	113.000	93.000	-18.000	-10.000	-20.000	-	-	-
Vordering Enexis	Laag	0,28%	9.000	-	-	356,3 mln	356,5 mln	-	-15.000	-10.000	-20.000	-	-	-
Verkoop Vennootschap	Laag	0,28%	151.000	138.000	125.000	20.000	7.500	7.500	-67.000	-12.500	-12.500	-	-	-
CBL Vennootschap	Laag	0,28%	148.000	135.000	125.000	16.500	5.000	5.000	-19.000	-10.000	-10.000	1.500	-	-
Extra Zekerheid Vennootschap	Laag	0,28%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
CSV Amsterdam	Laag	0,28%	870.000	770.000	670.000	65.000	-	-	-110.000	-100.000	-100.000	-	-	-
Zuiver Hof van Twente	Gemiddeld	100,00%	-94.000	-	-	103.000	-	-	3.000	-	-	-	-	-

* Financiële informatie verbonden partijen voor zover (actueel) bekend opgenomen.

* Het eigen en vreemd vermogen ultimo 2018 en 2019 is gebaseerd op het verwachte vermogen.. Dit geldt ook voor het resultaat 2018 en 2019.

* Dividend betreft de uitkering over het jaar waarin het resultaat wordt uitgekeerd.

Paragraaf 7. Grondbeleid

Beleid

Uitgangspunt vormt de in 2015 vastgestelde Nota Grondbeleid. Het uitgangspunt is hierbij dat de gemeente, uitgezonderd de ontwikkeling van eigen gronden, een faciliterende rol inneemt. Indien de gemeentelijke regie zeer gewenst is, kan de gemeente een actieve rol innemen en gebruik maken van een budget voor strategische verwerving.

Strategische verwerving

Jaarlijks wordt bij de vaststelling van de begroting door de raad een raamkrediet (€ 1,0 miljoen) voor strategische verwerving van gronden beschikbaar gesteld, bedoeld om slagvaardig te kunnen handelen. Dit budget kan slechts worden aangewend voor reguliere verwervingen, waarvoor reeds een exploitatieopzet door de gemeenteraad is vastgesteld of voor anticiperende verwervingen die passen binnen door de gemeenteraad vastgestelde kaders, zoals structuurvisie of masterplan.

Particuliere Plannen

Uiteraard kent deze gemeente ook particuliere plannen. Het betreft hierbij veelal binnenstedelijke herontwikkelingsgebieden. Op basis van ruimtelijke

uitgangspunten is de gemeente veelal bereid om een overeenkomst te sluiten over de herontwikkeling van een dergelijke locatie. Daarbij is het uitgangspunt dat de kosten gedragen worden door de ontwikkelende partij. De gemeente heeft de mogelijkheid om te kiezen voor de meest optimale vorm van kostenverhaal voor gerealiseerde openbare voorzieningen, bijvoorbeeld via het exploitatieplan.

Grondprijzen

Voor 2019 gelden dezelfde grondprijzen als in 2018 en dat zijn onderstaande grondprijzen (excl. BTW).

	<i>Hoekwoning/Rijen:</i>	<i>2¹kapwon.:</i>	<i>Vrij:</i>
:: Goor	€ 200	€ 205	€ 225
:: Hengevelde	€ 200	€ 205	€ 225
:: Diepenheim	€ 200	€ 205	€ 225
:: Bentelo	€ 200	€ 205	€ 225
:: Markelo	€ 215	€ 220	€ 240
:: Delden	€ 225	€ 230	€ 250

Tevens is er de mogelijkheid om de kavels middels erfpacht af te nemen.

Voor reststroken worden de volgende ongewijzigde prijzen gehanteerd (exclusief overdrachtsbelasting):

- Lage grondprijs € 56 per m²
- Hoge grondprijs € 96 per m².

Bij grondprijzen voor bedrijventerreinen wordt vooralsnog uitgegaan van de grondprijzen van Zenkeldamshoek. Op Zenkeldamshoek wordt een bandbreedte gehanteerd van:

- € 110 tot € 130 per m².

Weerstandsvermogen (zie ook paragraaf 2)

Het noodzakelijk weerstandsvermogen voor het opvangen van risico's binnen de grondexploitaties is binnen de reserve grondexploitatie ruim afgedekt. De ratio tussen het aanwezige weerstandsvermogen en het noodzakelijk weerstandsvermogen is (door de vaststelling van de perspectiefnota grondexploitaties in oktober 2018) 1,4 en bevindt zich daarmee binnen de daarvoor geformuleerde marge van 1,0 tot 1,4. In deze programmabegroting 2019 wordt als dekkingsmaatregel de reserve grondexploitatie afgeroomd met € 660.000. Dan resteert nog een reserve van ca € 1,5 miljoen. Hierdoor daalt de weerstandsratio voor grondexploitaties naar 1,0. Vanuit het risicoprofiel is aangegeven dat voor de gronden in exploitatie alle risico's door de jaarlijkse herziening van de grondexploitaties actueel zijn en benoemd in de vastgestelde grondexploitaties. Voor

de gronden niet in exploitatie moeten de risico's apart beoordeeld worden vanuit de benoemde systematiek. Dit gebeurt elk jaar in de jaarrekening en in de perspectiefnota grondexploitaties. Daarbij wordt het benodigde weerstandvermogen berekend en afgezet tegen de omvang van de reserve grondexploitatie.

Winstneming grondexploitaties

Gerealiseerde winsten worden toegevoegd aan de reserve grondexploitatie. Indien voor een plan geen sluitende begroting is, wordt ten laste van de reserve grondexploitatie een voorziening getroffen ter grootte van het exploitatietekort. Daarnaast kan er vanuit het realisatiebeginsel ook onder voorwaarden tussentijds winst worden genomen indien er sprake is van gerealiseerd en voldoende zekerheid. Resultaten van winstgevendende complexen worden dan genomen op basis van "percentage of completion" waarbij het percentage van de gemaakte kosten wordt vermenigvuldigd met het percentage van de gerealiseerde opbrengst (stel 60 % realisatie kosten en 50% realisatie opbrengst = 30% winstneming van de winstverwachting).

Bij de jaarlijkse vaststelling van de Perspectiefnota wordt een noodzakelijke omvang bepaald van de reserve grondexploitatie en vindt zo nodig uitkering naar de algemene dienst plaats. In principe is

uitkering aan de orde als de weerstandsratio boven de 1,4 uitkomt.

Zie voor een gedetailleerd overzicht van de financiële stand van zaken, de verwachtingen en de in ontwikkeling zijnde complexen de Perspectiefnota grondexploitaties 2018. In het bijlagenboek bij de begroting 2019 is ook een samenvattend overzicht opgenomen met de stand van zaken van alle grondexploitaties.

Invoering Vennootschapsbelasting 2016

Vanaf 1 januari 2016 is de invoering van de vennootschapsbelasting voor overheidsbedrijven een belangrijke wijziging die veel gevolgen heeft voor met name de opzet van en administratie rond grondexploitaties.

Eerste berekeningen wijzen uit dat onze gemeente over haar grondexploitaties circa € 320.000 vennootschapsbelasting moet afdragen. Dat is gemiddeld per jaar circa € 30.000. Deze bedragen kunnen ten gevolge van een ander verloop van de grondexploitaties dan nu geraamd uiteraard nog veranderen. Ook over onze deelneming in Ontwikkelingsmaatschappij Zenkeldamshoek zijn we mogelijk een bedrag in de orde van € 60.000 aan vennootschapsbelasting verschuldigd. Over nieuw in

exploitatie te nemen gronden zijn we relatief meer vennootschapsbelasting kwijt omdat de winsten vanaf het begin belast worden, terwijl dat bij lopende exploitaties pas over de vanaf 2016 te realiseren fiscale winsten het geval is. Overigens is er nog bijzonder veel onzeker over de uitvoering van de vennootschapsbelastingplicht door gemeentelijke grondbedrijven en zal jurisprudentie op een aantal punten nog duidelijkheid moeten scheppen.

BBV- verslaggeving regels rondom grondexploitaties

Voor een goede uitvoering van deze nieuwe belastingplicht heeft de commissie Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) in maart 2016 een Notitie Grondexploitaties opgesteld. In deze Notitie Grondexploitaties zijn richtlijnen gegeven over de afbakening van grondexploitaties en aan de grondexploitaties toe te rekenen kosten.